

OKRUGLI STOL:

ISKUSTVA PASTORALNIH RADNIKA U MARIJI BISTRICI POSLIJE RATA

Vinko *KANIŽAJ*: Provodio sam u Mariji Bistrici kao bogoslov sve dane svojih ljetnih ferija od 1951. do 1957. s prekidom 1952. godine kad sam bio u vojsci.

Bili su to dani intenzivne brige za hodočasnike koji nisu imali skloništa ni mogućnosti da nađu smještaj dok su na Bistrici boravili. Osiguravali smo im boravak u samom svetištu i na „farofu”, gdje se cijele noći dežuralo i gdje je svaki kutak bio namijenjen hodočasnici. Oko pola noći u Crkvi je uvijek bilo neko „spelavanje”: molila se krunica, obavljao križni put ili slično, pa bi se moglo reći da ljude u crkvu i njezin okoliš nismo primili na noćenje, nego na svojevrstnu noćnu pobožnost u duhu pokore.

Svih sam tih godina djelovao i u tzv. *skeoptikonskim predavanjima*: bijaše to prikazivanje dijapozitiva iz života Isusova i Marijina s popratnim tekstom, što smo za hodočasnike davali u dvorani za pričešćivanje (kapela sv. Petra). Često se znalo dogoditi da nam usred prikazivanja tih slika ponestane struje: to bijaše taktički potez „protivnika” koji je u nemoćnom bijesu zadavao i takve niske udarce.

Mogu reći da je u to vrijeme doprinos bogoslova bio nezamjenjiv i da se hodočašća jednostavno ne bi mogla uredno provoditi bez zalaganja i suradnje bogoslova. Sjećam se da smo znali pred jutro ići u krevet mrtvi umorni, nakon što smo dobili jutarnju smjenu – negdje oko 4 sata – ali zadovoljni jer smo hodočasnici pružili pomoć i sigurnost na području svetišta Majke Božje Bistričke.

Cijelu *đakonsku godinu* – a bio sam đakon dvanaest mjeseci – proveo sam u Bistrici dijeleći svetu pričest, pomažući oko predavanja s dijapozitivima, radeći u sakristiji kao tumač i usmjeravač hodočasnika.

VINKO KANIŽAJ je pročitao sjećanja V. P. koji je tada s njime zajedno radio u Mariji Bistrici. Ta su sjećanja vrlo zanimljiva, a za povijest poratnih hodočašća u Mariju Bisticu od velike koristi, pa ih stoga ovdje donosimo.

V. P.: O zbivanju koje želim ovdje ukratko ocrtati nema gotovo nikakvih dokumenata ni zapisa, osim ponešto u Spomenici prošteništa Marije Bistrice. Dakle, može biti riječi samo o sjećanju, više-manje fragmentarnom, projiciranom

više od tri desetljeća unatrag. Čak i s datumima mogu operirati tek na način našeg seljačkog puka u prošlosti, kad se sav život orijentirao po blagdanima i godišnjim dobima.

Riječ je o pokušaju rudimentarnih katehetskih pouka za hodočasnike bistričkog prošteništa posredstvom projekcijskog aparata i tonskog pojačala. Treba se uživjeti natrag u ono doba: Bile su to poratne godine kad je pritisak na Crkvu i vjeru bio vrlo intenzivan, kad su se različitim sredstvima onemogućavali gotovo svi izražaji vjerskog života. Vjeronauk je bio nestao iz škola, a nije još našao alternativa. Umjesto toga u školama je vrlo intenzivno djelovala protuvjerska propaganda, gdje se svu kršćansku povijest i vjerovanje prikazivalo kao hrpu laži i izvor općeg zla. Kao osnovica svemu tome bilo je dokazivanje da Krist nije postojao.

U Mariju Bisticu ipak je tradicionalno još uvijek dolazilo mnoštvo vjernoga puka (a vašarski privjesak toga mjesta privlačio je također brojne koji nisu tražili u prvom redu pobožnost). I hodočašća su bila izvrgnuta različitim pritiscima. Skupine hodočasnika bile su na različitim mjestima napadane fizički, upotrebljavale su se batine i kamenje. Zatim, često je o glavnim blagdanima Marija Bistrica bila službeno zatvorena za pridošlice zbog tobožnjih epidemija.

Što se tiče vjerskog poučavanja, valja se također prisjetiti već zaboravljene činjenice da nije bilo gotovo nikakve vjerske štampe (tek se tiskao, u maloj nakladi, skromni tjednik „Gore srca”, kalendar „Danica” – liturgijski Directorium).

Pisac ovih bilježaka koji je tada bio u 2. tečaju bogoslovnog studija došao je na zamisao da bi se Marija Bistrica mogla iskoristiti da se ljudima barem u vrlo grubim obrisima i slikovito predoči potka naše vjere, a to je život Isusa Krista. Pred očima je imao u prvom redu mladež koja je rasla bez pozitivne vjerske informacije, dapače zapljuskivana vjerskom dezinformacijom. Svoja razmišljanja podijelio sam sa starijim kolegom Faanjom *Murenom* koji se odlikovao izvanrednom inventivnošću i dinamizmom u pronalaženju i stvaranju novih djelatnosti i metoda.

Zajedno smo zamislili jednosatni program o Isusovu životu, prikazanom u živopisnim slikama. U ropotarnici zagrebačke Bogoslovije pronašli smo jedan prastari projektor (prozvali smo ga „lokomotiva”; uistinu, imao je i dimnjak). Znatno je veći problem bio pronaći ilustrativni materijal. Napokon smo naišli na primjerak Biblije s bakropisima Gustava Doréa. To je bilo otprilike ono što smo tražili. Slijedeći problem bio je kako to presnimiti na crno-bijeli negativ. Počela je mučna potraga za nekim tko ima kameru s potrebnim predlećama za reprodukciju izbliza. Napokon je Muren našao nekog bivšeg kolegu s vanjske gimnazije koji je imao kolegu s takvim uređajem. Bio je to neopisiv trijumf kad smo imali u rukama film s cijelim Isusovim životom.

No prava muka počela je tek sada: trebalo je pronaći staklene foto-ploče 10x10 cm na kojima da izradimo dijapozitive. Sreća je bila da sam se upustio u razgovor s jednim mladićem koji je fotografirao krizmanike oko katedrale (ja sam radio isto, u roketi). On je bio neki funkcionar u Foto-savezu Hrvatske. Iznio sam mu svoju potrebu. Reče mi da dođem pa će se naći nešto. Kad sam došao u ured Foto-saveza, susret na njegovu teritoriju bio je daleko hladniji. Ipak sam uspio izvući dva tuceta tih ploča, ništa više. Dijapozitive smo izradili sami, u mojoj sobi

na mansardi sjemeništa, koju sam pored već postojećeg slikarskog ateljea pretvorio u tamnu komoru. Plakali smo nad prve 2–3 ploče koje smo početnim eksperimentima upropastili. Na kraju je uspjeh bio ipak ushićujući. Dijapozitive sam živo kolorirao, djelovali su briljantno.

Ali sreća da vidimo projekcije bila je još neslućeno daleko. Nova prepreka bijaše nemogućnost da se u cijelom Zagrebu i zemlji nađe projekcijska žarulja. Počelo je beskrajno hodanje gradom, telefoniranje, raspitivanje, istraživanje. Uspjeli smo iz Njemačke dobiti katalog jednog tvorničara takvih žarulja. Ali tko će nam to kupiti i poslati na dar? U svojoj nemoći i naivnosti pisao sam na njemačkom ravno tvornici moleći da nam pošalju jednu takvu lampu na dar – za tako dobru svrhu koju sam dirljivo izložio. Odgovora, naravno, nije bilo. Okrenusmo oči Americi. Odněkud smo imali godišnjak „Naša nada” koji su izdavali neki naši svećenici u Americi. Tu je bilo mnoštvo adresa hrvatskih župa i ustanova u SAD-u i Kanadi. Brojne su nosile naslov Majke Božje Bistričke. Vjerovali smo: ako nam oni ne pomognu za Mariju Bisticu, neće nitko.

Franjo Muren napisao je brojna pisma na te adrese, i opet s lijepim obrazloženjem i motivacijom za takav dar. Uspjeha nije bilo, nitko nije odgovorio. Rezultat je bio tek da je Muren te svoje „veze s neprijateljskom emigracijom” kasnije platio s godinu i pol dana zatvora.

U toj tako banalnoj stvari – gledano današnjim očima – kao što je jedna žarulja urodilo je uspjehom tek pismo ujaku jednog kolege bogoslova u Ameriku (pisali smo mu na engleskom jer je starac gotovo sasvim zaboravio hrvatski). Jednog dana stigla nam je pošiljka s dvije lampe. Na našu žalost bile su za 110 volta, napon uobičajen u Americi. Stoga smo od fizičkog kabineta Nadbiskupske klasične gimnazije pozajmili reostat. Kasnije, kad je posao s projekcijama u Bistrici bio uspješno u toku, F. Muren je jednom, poslužujući projektor, zabunom povukao klizač na reostatu u suprotnom smjeru i svjetiljka je pregorjela. To smo doživjeli kao tragediju. Ostali smo s jednom svjetiljkom, bez pričuve, kao viseći nad ponorom.

Po ovom opširnom opisu sporednih detalja može se dočarati atmosfera onih davnih dana gdje su sitnice zadobivale dimenzije planine. Time nije opisano ni pola problema – tehničkih, ljudskih i inih – s kojima smo se morali boriti. Tako je trebalo postići i dopuštenja od sjemenišnih poglavara i od bistričkog župnika da se uopće upustimo u takav rad. S potonjim, preč. Florijanom *Papićem*, išlo je lako. Nešto je *teže* bilo opravdati svrsishodnost takva pothvata rektoru sjemeništa dr. F. *Šeperu*, pogotovo kad smo željeli s radom u Bistrici početi za duhovsko proštenje (subota i nedjelja za trajanja školske godine). U tome nismo uspjeli iako je duhovnik dr. *Salač* bio na našoj strani. Ali smo uspjeli sa zagrebačkim proštenjem, početkom srpnja godine 1950.

U projekcijsku dvoranu pretvorili smo pričesnu kapelu sv. Petra. Župnik nam je dao plahte za izradu ekrana, a mjesni stolar izradio je po Murenovu nacrtu drvene zaslone za prozore, koji su se mogli u nekoliko minuta postaviti i skinuti. Ja sam napisao tekst uz slike.

Posebna priča, koju je ovdje bolje preskočiti, obuhvaća sve što je trebalo nabaviti i svojom rukom napraviti za zvučni prijenos čitanja teksta (ja sam bio čitač)

iz jedne komorice u župnom dvoru u kapelu-dvoranu, kao i signalnih komunikacija čitača s rukovaocem projektora (to je bio F. Muren).

Početak je bio silno uzbudljiv (poput osvajanja Mount Everesta, koje se zbilo tri godine kasnije), osobito kad smo priredili večernju projekciju za tek prispjele hodočasnike iz Zagreba. Za tu zgodu projicirali smo iz župskog dvora na vanjski zid crkve. Sve je bilo počelo savršeno, prostor je bio natiskan ljudima da se nije moglo maknuti. Ali usred prikazivanja zamuknuo je razglas. Zatajilo je pojačalo. Nisam imao dovoljno jako grlo da nastavim čitati uživo. Ispričali smo se mnoštvu i izrazili nadu da ćemo sutra raditi normalno. Ustanovili smo da je pregorjela jedna elektronka u mikrofonskom pretpojačalu. Izvadio sam je i pohitao na vlak za Zagreb, da nađem novu. Raspitujući se na sve strane, saznadoh da bi takvu njemačku vojničku svjetiljku mogao imati samo jedan čovjek u Zagrebu, inž. Pregernik, tonski inženjer Jadran-filma. I zaista, on ju je imao. Nikad u životu nisam čuo divnijega zvuka nego druge večeri u Bistrici kad se preko zvučnika oglasila Gounodova Ave Maria. Otvorili smo je tako glasno na vanjske zvučnike da se orilo selo i okolna brda.

Otada smo radili neumorno kad je god bilo hodočasnika u svetištu. Najavljivali smo priredbe preko razglasa i odaziv je bio takav da smo morali zatvarati vrata dvorane pred navalom sviju koji su željeli unutra. Ljudi su se kuhali, ali su izdržavali i izražavali zahvalnost za doživljaj. Dnevno smo znali davati jedno za drugim pet-šest prikazivanja (tako smo to zvali). Ja sam uglavnom imao kronično promukao glas; naime, tadašnji naši razglasni uređaji iziskivali su u stanovitoj mjeri da se više.

Bilježili smo predstave i broj posjetitelja. Na kraju sezone prvoga ljeta izračunali smo da smo imali više od 50.000 gledatelja (broj predstava ne pamtim).

Sjećam se jednog slovenskog svećenika koji je bio doveo svoje župljane. Zaželio je da uvedemo prikazivanja i za Slovence na slovenskom jeziku. Dao se odmah na prevođenje mojeg teksta. Nije stigao ni do polovice kad su morali napustiti Bistricu. U taj se posao upustio od velikog oduševljenja priredbom.

Ne znam je li igdje sačuvana kopija mojeg teksta. Znam da sam kod svake riječi imao u vidu one koji su jedva kada što čuli o Isusu ili su čuli naopako. Morao je to biti prilično prizeman govor, a opet uznositi. Samo je službeni bistrički propovjednik, dr. Janko Penić, imao prigovor da je rječnik toga izlaganja premalo sakralan. Nisam se dao sklonuti da ga mijenjam. Nesumnjivo je bilo jedno: priredba kao cjelina djelovala je sakralno.

Isti posao radili smo i cijelog idućeg ljeta, 1951. Tada je uslijedilo veliko hapšenje bogoslova i suđenje, čemu je žrtvom pao i Franjo Muren (iako bez veze s grupom koja je bila osnovala nekakvu djetinjastu političku organizaciju). U ljetu 1952. posao su uglavnom preuzeli mlađi bogoslovi. Drugi neka posvjedoče što se i kako se dalje radilo i razvijalo. Do novog doba, kad su počele stizati „revolucionarne“ filmine iz Italije trebalo je proći još nekoliko godina.

Svakako, nove mogućnosti zacijelo nisu iziskivale tolike napore kao naš pionirski rad, ali vjerojatno nisu bile ni popraćene tolikim entuzijazmom koji je nama bio najveća nagrada.

SUMMARIUM

Secundum data quae in Historia Collegii Zagrabiensis S. I. (manuscripto e ss. XVII–XVIII) continentur, libera regia civitas Zagreb (latine: Zagrabia anno 1723, de suggestu P. Ioannis B. Šimatić voto se obstrinxit ad processionaliter peregrinandum in Sanctuarium Croatiae Regni Thaumaturgae B. V. M. Bistricensis. Anno sequenti idem sacerdos auctor fuit ut civitas se non tantum ad unam alteramve peregrinationem sed in perpetuum singulis annis ad sacrum iter obligaret. In viginti quinque annis inter 1723. sc. et 1773., iesuitae concionabantur in Sanctuario Bistricensi coram peregrinis Zagrabiensibus et aliunde confluentibus: fidem explicando et fideles ad sacramenta Mariaeque cultum filialem exhortando. Nomina ceterorum concionatorum eiusdem periodi non sunt registrata. Thema praedicationum unicum nobis conservatum illud est, quod P. Balthasar Gregorić anno 1742. devotis proposuit eos vocando ut corda propira tamquam anathema Virgini eiusque Infanti Divino offerrent in thronum Utrique...

Auctor studioli praesentis in fine annectit 24 textus e Historia Collegii Zagrabiensis S. I. hucusque nondum publicatos de concionatoribus Bistricensibus in periodo 1723–1773.